



2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Toplumsal Cinsiyet Kavramı Bağlamında İncelenmesi

Examination of the 2024 Social Studies Course Curriculum in the Context of Gender Concept

Aydın Şahin ESGEL¹ / Emine KARASU AVCI²

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Başvuru Tarihi / Application Date: 03.10.2025

Kabul Tarihi / Accepted Date: 01.12.2025

Atıf İçin / To Cite This Article: Esgel, A. Ş. ve Karasu Avcı., E. (2025). 2024 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının toplumsal cinsiyet kavramı bağlamında incelenmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 12-40.

ÖZ: Toplumsal cinsiyet eşitliği günümüzün en önemli kavramlarından birisidir. Erken yaşta toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almanın daha adil ve eşitlikçi bir toplum yapısı için önemi büyüktür. Bu çalışmada, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (SBDÖP) yer alan özel amaçlar, içerik, öğrenme yaşantıları ve öğrenme kanıtları toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmiştir. Nitel araştırma desenine uygun bir şekilde tasarlanan çalışmanın sınırları UNESCO'nun (2021) "Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Çerçevesi" başta olmak üzere, Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD) (2022) ve Friedrich Naumann Vakfı (2019) gibi uluslararası belgeler ile Connell (2009) gibi akademik çalışmalardan yararlanılarak çizilmiştir. Veriler bu doğrultuda betimsel analize tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda ise 2024 SBDÖP toplumsal cinsiyet açısından açık bir olumsuzluk içermemektedir. Bununla birlikte kavramın programın tüm boyutlarına bütünleştirilmesi konusunda eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Amaçlar, içerik (öğrenme çıktıları, beceriler, değerler, eğilimler), öğrenme-öğretme yaşantıları ve öğrenme kanıtlarında toplumsal cinsiyetin daha tutarlı ve sistematik bir biçimde yer alması öğrencilerin eşitlikçi bir bilinç geliştirilmesi açısından önemli görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Toplumsal cinsiyet, sosyal bilgiler, öğretim programı

ABSTRACT: Gender equality is one of the most significant concepts of our time. Early education on gender equality plays a crucial role in establishing a more just and equitable society. Within this scope, the present study examines the concept of gender within the objectives, content, learning experiences, and assessment components of the 2024 Social Studies Curriculum. Designed as a qualitative study, the research framework is informed by international documents such as UNESCO's "Gender Equality in Education Action Framework" (2021), OECD reports (2022), Friedrich Naumann Foundation publications (2019), and academic studies including Connell (2009). The data were subjected to descriptive analysis in line with this framework. Based on the results, while the 2024 Social Studies Curriculum does not contain any clear negative aspects regarding gender, it has been determined that there are deficiencies in integrating the concept into all aspects of the program. A more consistent

¹ Öğrenci, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, aydinsahinesgel@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3135-2557

² Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, avci@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3135-2557 (Sorumlu yazar)

and systematic inclusion of gender in the objectives, content (learning outcomes, skills, values, dispositions), teaching-learning experiences, and learning evidence is considered important for developing an egalitarian awareness among students.

Keywords: Gender, social studies, curriculum

1. GİRİŞ

İnsanlığın ilk dönemlerinden günümüze kadar toplum birçok değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Bu değişim ve dönüşüm kadın ve erkeğin rollerinin de zaman içerisinde değişim ve dönüşüme uğramasına sebep olmuştur. Geçmişten günümüze kadın ve erkek ilişkileri biyolojik ve fiziksel çeşitli rollere bürünmüştür. Bu roller günümüz modern çağında kadın ve erkek ilişkilerinin iş hayatı, aile ortamı gibi ortamlarda daha görünür bir hal almasına sebep olmuştur. Bu ortamlardaki rol dağılımları, günümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha göze çarpar bir hal almasına neden olmuştur.

Günümüze kadar toplumsal yapıda var olan pek çok ayrım gibi cinsiyet temelli ayrım olgusu özellikle 20. yy itibarıyla önemli bir tartışma alanı haline gelmiştir. Kadın ve erkek arasında var olan farklılıklar eşitsizliklere yol açmaktadır. Bu eşitsizlikler, uzun bir dönem biyolojik durumun bir yansıması olarak önemli bir sorun olarak görülmemiştir (Vargel Pehlivan, 2017). Fakat kadının çalışma hayatına daha aktif katılması ve kamusal alana dâhil edilmesiyle birlikte kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin daha fazla görünür olduğunu söylemek mümkündür. Kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığın ve eşitsizliğin daha fazla görünür hale gelmesi toplumsal cinsiyet kavramının daha fazla tartışılmasına sebep olmuştur (Kurttaş & Tuncer, 2020).

Cinsiyet; kadın ve erkek arasındaki fiziksel ve biyolojik farklılıkları açıklamak için beden şekli, üreme organı ve cinsiyet kromozomları (XX, XY gibi) arasındaki farklılıklara dayanan bir ayrımdır (Kafa, 2021; Lavenda & Shultz, 2019). Toplumsal cinsiyet ise; toplum içinde kadın ve erkeğe atfedilen değer, anlam ve bütünlüğü ifade etmektedir (Kurttaş & Tuncer, 2020). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirleriyle benzer olmakla birlikte birbirinden çok daha farklı anlamlara gelmektedir. Cinsiyet özellikleri, doğuştan gelen birtakım özellikleri belirtmek için kullanılırken cinsiyet rolleri her iki cinsiyete yönelik toplumsal kazanım ve gereklilikleri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkek rollerine yüklediği anlamdır. Her iki cinsiyet, birbirinden ayırt etme ve kadın ve erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanması bakımından biyolojik cinsiyetten ayrılmaktadır (Yılmaz, 2022).

Connell (2009) toplumsal cinsiyet kavramını biyolojik farklara indirgmeden, toplumsal ilişkiler, iktidar yapıları ve kültürel normlar bağlamında ele alan önemli bir kuramcıdır. Connell'e göre toplumsal cinsiyet, bireylerin toplumsal konumlarını, davranış biçimlerini ve kimliklerini şekillendiren bir toplumsal düzenleme biçimidir. Bu bağlamda Connell (2009), toplumsal cinsiyeti dört temel kriter ya da boyut üzerinden açıklar: iktidar ilişkileri, üretim ilişkileri, duygusal ilişkiler (cathexis) ve sembolik temsil. İktidar ilişkileri, erkek egemen toplumsal düzenin sürdürülmesini; üretim ilişkileri, kadın ve erkeklerin ekonomik faaliyetlerdeki konum farklılıklarını; duygusal ilişkiler, toplumsal olarak onaylanan ya da bastırılan duygusal ve cinsel yönelimleri; sembolik temsil ise toplumsal cinsiyetin dil, kültür ve ideoloji aracılığıyla yeniden üretilmesini ifade eder. Connell'in (2009) bu yaklaşımı, toplumsal cinsiyetin çok boyutlu bir güç ilişkileri ağı olarak anlaşılmasına önemli katkı sağlamıştır.

Toplumsal cinsiyet kavramı yeni bir kavram olsa da günümüzde toplumsal cinsiyet eğitimi daha adil, demokratik ve eşitlikçi bir toplum yaratmak için önemlidir. Ülkemizde toplumsal cinsiyet eğitimi birçok dersin içeriğinde yer almaktadır. Bunlardan birisi ilkökul ve ortaokul düzeyinde okutulan sosyal bilgiler dersi. Sosyal bilgiler, iyi ve etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir eğitim alanıdır. Sosyal bilgiler dersi, çocuğun içinde yaşadığı toplumsal hayatla yakından ilgilidir. Çocuklar, sosyal bilgiler dersi ile birlikte içinde yaşadıkları toplumu öğrenir, anlar, geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurarlar. Böylece gelecekle yakından tanıma fırsatı bulurlar (Uygun & Önsan, 2020). Sosyal bilgiler, çocuklara vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için içerisinde birçok disiplini barındırmaktadır. Yani sosyal bilgiler disiplinlerarası bir yapıdadır. Sosyal bilgiler içerisinde; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, sanat, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, antropoloji, arkeoloji gibi disiplinleri barındırarak sistematik ve eş güdümlü bir çalışma alanı sağlamaktadır (Seçgin & Kurnaz, 2015).

Sosyal bilgiler dersi, bireylerin toplumsal yaşamı anlama, katılım ve sorumluluk bilinci geliştirme sürecinde önemli bir role sahiptir (Sürer, 2024). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet kavramı, bireylerin toplum içindeki rollerinin, beklentilerinin ve fırsat eşitliğinin anlaşılmasında temel bir boyut olarak ele alınmalıdır. Sosyal bilgiler eğitimi, öğrencilere toplumsal cinsiyet eşitliği bilinci kazandırarak kadın ve erkek rollerine ilişkin kalıplaşmış yargıların sorgulanmasını sağlar. Böylece öğrenciler, toplumsal

cinsiyet temelli ayrımcılıklara karşı duyarlı, demokratik değerlere bağlı ve eşitlikçi bireyler olarak yetişirler. Bu açıdan sosyal bilgiler dersi, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen farkındalık, empati ve adalet duygusunun geliştirilmesinde önemli bir eğitim alanıdır (Doğan Yaylak, 2023).

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile birlikte ülkemizde NCSS'in (National Council for the Social Studies) benimsediği bazı temel değerler, beceriler ve kazanımlar öğretim programına yansıtılmıştır. Bu değerler arasında araştırma kapsamında özellikle önemli görülen "her bireyin kendine özgü olduğunun kabul edilmesi" ilkesi dikkat çekmektedir. Bireysel farklılıkların tanınması ve kabulü öğrencilerin toplumsal ilişkilerde daha adil, farklılıklara saygılı ve eşitlikçi tutumlar geliştirmelerine önemli katkılar sağlamaktadır (Seçgin & Kurnaz, 2015). Nitekim bu anlayış sadece bireysel gelişimi desteklemekle kalmamaktadır. Aynı zamanda demokratik toplumların temelini oluşturan kapsayıcılık ve eşitlik ilkelerinin eğitim ortamına yansımalarına da hizmet etmektedir. Bu çerçevede, 2005 SBDÖP ile birlikte öğretim programında toplumsal cinsiyet kavramına yer verildiği söylenebilir. Toplumsal cinsiyet kavramının eğitim programlarına dâhil edilmesi öğrencilerin toplumsal rolleri sorgulamalarına, kalıplaşmış yargıları fark etmelerine ve eşitlikçi bir perspektif geliştirmelerine imkân tanımaktadır (Kafa, 2021). Bu çalışmada söz konusu bağlamdan hareketle 2024 SBDÖP'de toplumsal cinsiyet kavramının nasıl yer aldığının incelenmesi amaçlanmaktadır.

İlgili alan yazın incelendiğinde sosyal bilgiler dersi bağlamında sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algı, tutum ve benzeri değişkenlerinin incelendiği çeşitli makale, tez, vb. ile sosyal bilgiler ders kitaplarında ve ders kapsamında toplumsal cinsiyet kavramının ele alınış biçimini irdeleyen çalışmalar bulunmaktadır (Akay Şahin, 2024; Aşçı, 2020; Bartın, 2022; Bartın-Savran & Çetin, 2024; Başaran, 2019; Bilgin, 2019; Ceylan, 2022; Çakar, 2024; Çakır, 2021; Çalık, 2023; Çeçen, 2015; Çengelci, 2013; Doğan Yaylak, 2023; Dünder, 2021; Erbuayurucu, 2022; Erbey, 2022; Geriş, 2022; Kafa, 2021; Kandilli, 2020; Karaboğa, 2020; Karaçalı Taze, 2018; Kaşıkçı, 2024; Kurttaş & Tuncer, 2020; Önsan, 2021; Özdemir Yılmaz, 2019; Öztürk Kökpınar, 2023; Seçgin & Kurnaz, 2015; Seçkin, 2012; Sevgi, 2024; Sönmez, 2020; Sönmez & Dikmenli, 2025; Subaşı, 2023; Süer, 2024; Temellioğlu & Küçükturan, 2022; Uygun & Önsan, 2020; Yılmaz, 2022; Yıldırım & Çalışkan, 2024). Literatürde yapılan bu çalışmalarda sosyal bilgiler öğretim programlarında toplumsal cinsiyet kavramının incelenmesine odaklanan sınırlı sayıda araştırmaya ulaşılmış olup bu bağlamda yalnızca Kafa'nın (2021) çalışmasının dikkat çektiği görülmektedir. Söz konusu çalışma, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarını incelemiş olup mevcut alan yazında öğretim programlarının toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilmesine yönelik araştırmaların oldukça sınırlı ve yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda 2024 SBDÖP'yi toplumsal cinsiyet kavramı açısından inceleyen bu araştırma alan yazına özgün bir katkı sağlamaktadır. Çalışmanın hem güncel bir öğretim programını ele alması hem de toplumsal cinsiyet odağında yürütülen bir çalışma olması önceki araştırmalardan ayıran temel özelliklerdir. Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. 2024 SBDÖP'de yer alan özel amaçlarda toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?
 - 1.1. 2024 SBDÖP'de yer alan özel amaçlarda toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?
2. 2024 SBDÖP'de yer alan içeriğinde toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?
 - 2.1. 2024 SBDÖP'de yer alan öğrenme alanlarında toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?
 - 2.1.1. 2024 SBDÖP'de yer alan öğrenme çıktılarında toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?
 - 2.1.1.1. 4.sınıf SBDÖP'de yer alan öğrenme çıktılarında toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?
 - 2.1.1.2. 5.sınıf SBDÖP'de yer alan öğrenme çıktılarında toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?

2.1.1.3. 6.sınıf SBDÖP’de yer alan öğrenme çıktılarında toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?

2.1.1.4 7.sınıf SBDÖP’de yer alan öğrenme çıktılarında toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?

2.1.2. 2024 SBDÖP’de yer alan becerilerinde toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?

2.1.3. 2024 SBDÖP’de yer alan eğilimlerde toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?

2.1.4. 2024 SBDÖP’de yer alan değerlerinde toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?

3. 2024 SBDÖP’de yer alan öğrenme yaşantılarında toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?

4. 2024 SBDÖP’de yer alan öğrenme kanıtlarında toplumsal cinsiyet kavramı nasıl ele alınmaktadır?

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, veri kaynağı, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma; olgu, olay ya da davranışların gerçekleştiği doğal ortamlarda yürütülen, araştırmacının verilerin kaynağına doğrudan ulaştığı, incelenen olguların anlaşılabilmesi için ayrıntılı betimlemelerin yapıldığı, bu olguların neden ve nasıl gerçekleştiğine odaklanan, elde edilen verilerden ikna edici sonuçlar ortaya koymayı amaçlayan ve okuyucunun anlamasına katkı sağlayan bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd., 2024). Bu çalışmada doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi, hem basılı hem de elektronik ortamdaki bilgi ve belgelerin sistematik bir şekilde ele alınması olarak tanımlanabilir (Bowen, 2009). Bu çalışma kapsamında da SBDÖP incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada programın amaç, içerik, öğrenme yaşantıları ve öğrenme kanıtları bölümleri toplumsal cinsiyet kavramı bağlamında çözümlenmiştir.

2.2. Veri Kaynağı

Bu araştırmanın veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından oluşturulan uzman komisyon tarafından hazırlanan 2024 SBDÖP oluşturmaktadır. Söz konusu programın veri kaynağı olarak seçilmesinin temel nedeni önceki öğretim programlarına kıyasla içerik, yapı ve öğrenme alanları bakımından önemli güncellemeler ve değişiklikler içermesi ile henüz yakın zamanda yürürlüğe girmiş olmasıdır. Ayrıca program sosyal bilgiler eğitiminin güncel toplumsal ihtiyaçlara ve eğitimde eşitlik ilkelerine nasıl yanıt verdiğini inceleme açısından önemlidir. İlgili programın yeni uygulamaya konulmuş olması toplumsal cinsiyet kavramının eğitim sürecine nasıl yansındığını ortaya koyma açısından güncel ve özgün veriler sağlamaktadır. Bu nedenle 2024 SBDÖP, çalışmanın amacına ulaşabilmesi için uygun, güvenilir ve araştırma problemiyle doğrudan ilişkili bir veri kaynağı olarak tercih edilmiştir (MEB, 2024).

2.3. Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak 2024 SBDÖP’den yararlanılmıştır. Programda yer alan özel amaçlar, içerik, öğrenme yaşantıları ve öğrenme kanıtları incelenmiştir. Verilerin toplanması sürecinde 2024 SBDÖP’nin amaçları, içeriği, öğrenme yaşantıları ve öğrenme kanıtları başlıkları altında yer alan kısımlar incelenmiştir. Analiz, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygunluk açısından gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda;

- Cinsiyetçi dil kullanımının bulunup bulunmadığı,
- Kadın ve erkek rollerine yönelik doğrudan ya da dolaylı göndermeler,
- Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirip pekiştirmediği,
- Eşitlik, adalet ve kapsayıcılık gibi değerlerin cinsiyetler üstü biçimde sunulup sunulmadığı ölçütleri esas alınmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi tekniği, araştırılması amaçlanan olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin sistematik olarak analiz edilmesini kapsar. Bu teknik, tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte de kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu çalışmada doküman incelemesi tekniğinin tercih edilmesinin nedeni 2024 SBDÖP'nin yapısal ve içerik boyutlarının doğrudan, ayrıntılı ve bütüncül biçimde incelenmesine olanak tanınmasıdır. Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramı gibi programın farklı boyutlarına dağılmış ve doğrudan ölçülmesi güç olan bir olgunun analizinde yazılı kaynakların sistematik olarak değerlendirilmesi en uygun yöntem olarak görülmüştür.

Araştırma verilerinin toplanmasında doküman incelemesi tekniği basamaklarına uyulmuştur. Öncelikle resmi kurumun internet sitesi ve arşivlerinden 2024 SBDÖP (MEB, 2024) ulaşılmıştır. Resmi kaynaklardan elde edilip özgünlüğü kontrol edilmiştir. Elde edilen program özel amaç, içerik, öğrenme yaşantıları ve öğrenme kanıtlarında toplumsal cinsiyet kavramının nasıl ele alındığı incelenmiştir.

Bu ölçütler, toplumsal cinsiyet alanında çalışan belli başlı kurumlardan UNESCO'nun (2021) "Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Çerçevesi" olmak üzere, OECD (2022) ve Friedrich Naumann Vakfı (2019) gibi uluslararası belgeler ile Connell (2009) gibi akademik çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuştur. Her başlığa ilişkin toplumsal cinsiyet eşitliğine uygunluk yüzdeleri hesaplanarak betimleyici istatistiklerle desteklenmiştir. SBDÖP'de yer alan amaçlar (özel amaçlar), içerik (öğrenme alanları), öğrenme yaşantıları ve öğrenme kanıtları başlıkları yukarıda belirlenen temel ölçütler doğrultusunda Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'de UNESCO (2021), OECD (2022), Friedrich Naumann Vakfı (2019) ve Connell'un (2009) çalışmalarından elde edilen ölçütlere yer verilmektedir.

Tablo 1: *Toplumsal Cinsiyetle İlişkili İçeriklerin Ölçüt Tablosu (UNESCO, 2021; OECD 2022; Friedrich Naumann Vakfı, 2019; Connell, 2009)*

Ölçüt	Açıklama
Cinsiyetçi dil kullanımı	Metinlerde kadın veya erkekleri olumsuz veya kısıtlayıcı biçimde tanımlayan ifadeler
Kadın ve erkek rollerine doğrudan/dolaylı göndermeler	İçerikte belirli cinsiyetlerin geleneksel rol ve sorumluluklara atanması
Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının pekiştirilmesi	Metinlerde cinsiyetlere ilişkin önyargıların desteklenmesi veya normalleştirilmesi
Değerlerin cinsiyetler üstü sunulması	Eşitlik, adalet, kapsayıcılık gibi değerlerin hem kadın hem erkek öğrenciler için eşit şekilde sunulması
Farkındalık ve eleştirel bakış imkânı	Öğrencilerin cinsiyet rollerini sorgulamasına, eleştirmesine olanak veren içerikler

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında veriler, çalışmanın amacı ve araştırma soruları tematik bir çerçeveyi oluşturduğu için betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz, bir olayın neden meydana geldiği ve kimi ilgilendirdiği sorularına cevap bulmak amacıyla, verilerin gösterilerek, betimlenerek, anlatılarak incelenmesi ve elde edilen verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenip yorumlanmasıyla gerçekleştirilen bir nitel veri analizi türüdür (Yıldırım & Şimşek, 2018).

2.6. Güvenirlik ve Geçerlik

Güvenirlik, araştırma kapsamında elde edilen verilerin farklı araştırmacılar tarafından yorumlanması ve ulaşılan sonuçların tutarlılığının karşılaştırılmasıyla sağlanır (Creswell, 2017; Lincoln & Guba, 1985). Bu çalışmada veriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Ardından elde edilen sonuçlar karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Araştırmacılar arasında ortaya çıkan farklılıklar görüşmeler yoluyla tartışılmış ve ortak bir karara ulaşılmıştır. Geçerlik ise, farklı araştırmacıların aynı verilerden benzer sonuçlara ulaşabilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu araştırmada elde edilen benzer çıkarımlar ile çalışmanın geçerliğini güçlendirilmeye çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde 2024 SBDÖP’de yer alan amaçlar, içerik, öğrenme yaşantıları ve öğrenme kanıtları bölümlerine ilişkin elde edilen veriler tablolar halinde sunularak yorumlanmıştır. Bu verilere başlıklar halinde yer verilmektedir.

3.1. 2024 SBDÖP’nin Amaçlarında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

Bu bölümde 2024 SBDÖP’de yer alan amaçlar başlığı incelenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda programda özel amaçlar başlığından elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

3.1.1. 2024 SBDÖP’nin Özel Amaçlarında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

2024 SBDÖP’nin özel amaçları incelenerek toplumsal cinsiyet kavramı ile elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2: 2024 SBDÖP’nin Özel Amaçlarında Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Bulgular

Madde Sayısı	Özel Amaç	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
2.	Kendini tanıyan ve gelişime açık bireyler olarak toplumsal rollerine ilişkin bilgi sahibi olmaları ve toplumsal birliğin sürdürülmesine katkıda bulunmaları	Kadın ve erkek rollerinin eşit sunulması Toplumsal rollerin cinsiyetler üstü ele alınması
3.	Etkili iletişim becerilerine sahip olmaları ve toplumsal birliğin sürdürülmesine yönelik olumlu iletişim becerileri geliştirmeleri	Kadın ve erkek öğrenciler arasında sağlıklı iletişim Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının pekiştirilmesi
16.	Sosyal bilimlere ilişkin metodolojik bilgiye sahip bireyler olarak toplumsal sorunlara ilişkin strateji ve çözüm üretmeleri	Cinsiyet temelli eşitsizlikleri analiz edebilme Cinsiyet temelli eşitsizliklere çözüm üretebilme Toplumsal cinsiyet duyarlılığı geliştirme

17.	Toplumsal sorunlara yönelik sosyal bilimlerin araştırma ve inceleme yöntemlerini kullanarak fikir ve çözüm üretmeleri	Toplumsal eşitsizlikler hakkında farkındalık geliştirme Toplumsal eşitsizlikler hakkında eleştirel bakış açısı kazandırma
-----	---	--

Tablo 2’de verildiği üzere 2024 SBDÖP’de toplumsal cinsiyete ilişkin özel amaçlarda tespit edilen bulgulara yer verilmiştir. 2024 SBDÖP’de toplam 18 özel amaç bulunmaktadır. Tablo incelendiğinde toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkili 4 özel amaca yer verildiği (2, 3, 16, 17.maddeler) görülmektedir. 2024 SBDÖP’de yer alan özel amaçların sadece 4 maddesi toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkilendirilmesine rağmen diğer madde açıklamalarında cinsiyetten bağımsız ve nötr bir dil kullanımı göze çarpmaktadır. Buna göre özel amaçlarda herhangi bir toplumsal cinsiyet vurgusu yapılmadan kapsayıcı bir dil kullanımı tercih edildiği söylenebilir.

İkinci maddede yer alan bireylerin “... toplumsal rollerine ilişkin bilgi sahibi olmaları” ifadesi kadın ve erkek rollerinin toplumsal yaşamdaki konumlarını anlama ve değerlendirme açısından kayda değer bir nitelik taşımaktadır. Üçüncü maddede belirtilen “... toplumsal birliğin sürdürülmesine yönelik olumlu iletişim becerilerine sahip olması” ifadesi kadın ve erkek rolleri arasında sağlıklı ve yapıcı iletişimin güçlendirilmesi açısından öncelikli bir kriter olarak değerlendirilmektedir. On altıncı maddede yer alan “... toplumsal sorunlara ilişkin strateji ve çözüm üretmeleri” ifadesi toplumsal yaşamda karşılaşılan eşitsizliklerin nedenlerini ve sonuçlarını analiz edip buna yönelik yeni fikirler geliştirebilme becerisi açısından kritik bir unsur teşkil etmektedir. On yedinci maddedeki “... toplumsal sorunlara yönelik sosyal bilimlerin araştırma ve yöntemlerini kullanarak fikir ve çözüm üretmeleri” ifadesi ise sosyal bilimlerden yararlanarak toplumsal eşitsizlikler hakkında temel kavrayış edinmeleri ve çözüm önerileri geliştirmeleri bakımından değerli bir kazanım olarak öne çıkmaktadır.

3. 2. 2024 SBDÖP’nin İçeriğinde Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

Bu bölümde 2024 SBDÖP’nin içeriğinde toplumsal cinsiyete ilişkin elde edilen verilere yer verilmektedir. Bu bağlamda içerik çerçevesi öğrencilere kazandırılması hedeflenen öğrenme alanları, öğrenme çıktıları, beceriler, eğilimler ve değerler başlığı çerçevesinde şekillendirilmiştir.

3.2.1. 2024 SBDÖP’nin Öğrenme Alanlarında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

2024 SBDÖP’de toplam 6 öğrenme alanı bulunmaktadır. Bu öğrenme alanları toplumsal cinsiyet kavramı bağlamında incelenerek elde edilen bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: 2024 SBDÖP’de Yer Alan Öğrenme Alanlarında Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Bulgular

Öğrenme Alanı	Toplumsal Cinsiyet Kategorileri	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
Birlikte Yaşamak	Eşit katılım Cinsiyetler arası iletişim Stereotipleri yıkma (Baskı ve yargılar)	Kadın ve erkek rollerinin eşit biçimde değerlendirilmesi Olumlu iletişim ve dayanışma öğeleri Cinsiyet kalıplarının desteklenmemesi
Evimiz Dünya	Eşit öğrenme fırsatı Toplumsal sorumluluk farkındalığı	Cinsiyet ayrımı yapılmadan tüm öğrencilerin katılımı Cinsiyet ayrımı yapılmadan her bireyin eşit değerlendirilmesi

Ortak Mirasımız	Tarihsel eşitlik Stereotip yıkma (Basmakalıp yargılar) Cinsiyet duyarlılığı	Tarih ve kültürel miras öğelerinde kadın ve erkek katkılarının dengeli sunulması Geleneksel rollerin kalıp hâline gelmemesi
Yaşayan Demokrasimiz	Eşit hak ve sorumluluk Katılım fırsatları Stereotipleri kırma (Basmakalıp yargılar)	Demokratik süreçlerde cinsiyetler arası eşit hak ve sorumlulukların vurgulanması Vatandaşlık ve karar alma süreçlerine cinsiyetler üstü katılımın teşvik edilmesi
Hayatımızdaki Ekonomi	Cinsiyetler üstü karar alma Eşit fırsatlar	Ekonomi ve üretim süreçlerinde kadın ve erkek rollerinin eşit değerlendirilmesi Kaynak kullanımı ve meslek seçimlerinde cinsiyet ayrımına yer verilmemesi
Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Eşit erişim Bilim ve teknolojiye katılım Cinsiyet duyarlılığı	Teknoloji ve bilimsel çalışmaların kadın ve erkek tüm öğrenciler için eşit erişime açık olması Teknolojinin toplumsal yaşamda etkilerinin cinsiyetler üstü değerlendirilmesi

Tablo 3'te görüldüğü üzere 2024 SBDÖP'de yer alan öğrenme alanları sırasıyla incelendiğinde Birlikte Yaşamak öğrenme alanı, bireyin toplum içindeki rolünü, haklarını, sorumluluklarını ve farklılıklarına saygı duymayı ele alan bir öğrenme alanı olarak değerlendirilir. Birlikte Yaşamak öğrenme alanının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında eşit katılım, cinsiyetler arası iletişim ve stereotipleri yıkma kategorileri olduğu görülmektedir. Bu kategoriler kadın ve erkek rollerinin eşit biçimde değerlendirilmesi, olumlu iletişim ve dayanışma öğeleri ve cinsiyet kalıplarının desteklenmemesi toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkili bulunmuştur.

Evimiz Dünya öğrenme alanının küresel sorunlar, çevre, sürdürülebilirlik ve insanlık ortak değerleri üzerine odaklandığı görülmektedir (MEB, 2024). Evimiz Dünya öğrenme alanı toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından değerlendirildiğinde eşit öğrenme fırsatı ve toplumsal sorumluluk farkındalığı kategorilerinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu kategoriler, cinsiyet ayrımı yapılmadan tüm öğrencilerin katılımı ve cinsiyet ayrımı yapılmadan her bireyin eşit değerlendirilmesi toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkilendirilmiştir.

Ortak Mirasımız öğrenme alanında tarihsel olaylar, kültürel miras ve geçmişten günümüze sosyal gelişmeler ele alınır (MEB, 2024). Bu öğrenme alanına ilişkin tarihsel eşitlik, stereotip yıkma ve cinsiyet duyarlılığı kategorisi elde edilmiştir. Bu kategoriler tarih ve kültürel miras öğelerinde kadın ve erkek katkılarının dengeli sunulması ve geleneksel rollerin kalıp hâline gelmemesi toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkilendirilmiştir.

Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanı, demokratik sistemler, haklar, sorumluluklar, sivil toplum ve katılım bilinci kazandırmayı amaçlar (MEB, 2024). Yaşayan Demokrasimiz öğrenme alanında eşit hak ve sorumluluk, katılım ve stereotipleri kırma kategorileri elde edilmiştir. Bu kategoriler demokratik süreçlerde cinsiyetler arası eşit hak ve sorumlulukların vurgulanması ile vatandaşlık ve karar alma süreçlerine cinsiyetler üstü katılımın teşvik edilmesi toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkili bulunmuştur.

Hayatımızdaki Ekonomi öğrenme alanında, günlük yaşam ekonomisi, üretim, tüketim, tasarruf ve ekonomik kararlar gibi konular işlenir (MEB, 2024). Hayatımızdaki Ekonomi öğrenme alanında toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından cinsiyetler üstü karar alma ve eşit fırsatlar kategorilerinin olduğu görülmektedir. Bu kategoriler ekonomi ve üretim süreçlerinde kadın ve erkek rollerinin eşit değerlendirilmesi ve kaynak kullanımı ve meslek seçimlerinde cinsiyet ayrımına yer verilmemesi toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkilendirilmiştir.

Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanında teknolojinin toplumsal etkileri, bilimsel gelişmelerin insan yaşamına katkısı ve sosyal bilimlerin önemi işlenir (MEB, 2024). Bu öğrenme alanı

toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından değerlendirildiğinde eşit erişim, bilim ve teknolojiye katılım ve cinsiyet duyarlılığı gibi kategoriler olduğu gözlenmektedir. Bu kategoriler ise teknoloji ve bilimsel çalışmaların kadın ve erkek tüm öğrenciler için eşit erişime açık olması ile teknolojinin toplumsal yaşamda etkilerinin cinsiyetler üstü değerlendirilmesi boyutları ile ilişkilendirilmiştir.

Öğrenme alanları genel anlamda değerlendirildiğinde Birlikte Yaşamak öğrenme alanı dışında kalan öğrenme alanları doğrudan veya dolaylı olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine çok az vermekte veya hiç yer vermemektedir. Birlikte Yaşamak öğrenme alanı toplumsal cinsiyet eşitliğinin doğrudan işlendiği bir ortak temaya rastlanılmamaktadır.

3.2.1.1. 2024 SBDÖP’de Yer Alan Öğrenme Çıktılarında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

2024 SBDÖP’de toplam 71 adet öğrenme çıktısı bulunmaktadır. Bunlardan, 17’si 4.sınıf, 19’u 5.sınıf, 18’i 6.sınıf ve 17’si 7.sınıf düzeyinde yer almaktadır (MEB, 2024). Bu bölümde 4-7.sınıf düzeylerinde yer alan öğrenme çıktılarını toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkisi tablolastırılarak ayrı ayrı sınıf düzeyinde incelenecektir.

Aşağıda yer alan Tablo 4’te 2024 SBDÖP’de 4.sınıf düzeyinde yer alan öğrenme çıktılarında toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 4: 4.Sınıf Düzeyinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğrenme Alanı	Öğrenme Çıktısı	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
Birlikte Yaşamak	SB.4.1.2. Bireysel özelliklere saygı duymanın önemine ilişkin çıkarım yapabilme	Bireylerin kişisel özelliklerine saygı gösterilmesi Cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesi Bireyler arası adil ilişkilerin kurulması
	SB.4.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik fikir üretebilme	Toplumsal birliğin sağlanması Kapsayıcı, eşitlikçi ve ayrımcılık karşıtı öneriler geliştirilmesi Kadın ve erkeklerin eşitliği Toplumsal yapının korunmasına yönelik farkındalık kazandırma

Tablo 4’te görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de 4. sınıf düzeyinde toplam 17 öğrenme çıktısı bulunmaktadır (MEB, 2024). Bu öğrenme çıktılarından sadece ikisi toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkilendirilebileceği tespit edilmiştir. Buna göre toplumsal cinsiyet kavramına yönelik öğrenme çıktılarından yalnızca “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Diğer öğrenme alanlarında ise bu kavrama yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Özellikle “Evimiz Dünya”, “Ortak Mirasımız” veya “Hayatımızdaki Ekonomi” gibi alanlarda toplumsal cinsiyet boyutunun ihmal edilmesi programın kavramı disiplinlerarası bütünlük içerisinde yaygınlaştırmak yerine belirli öğrenme alanlarına sınırlandırmasıyla açıklanabilir. Bu durum 4. sınıf düzeyinde SBDÖP’nin toplumsal cinsiyet bağlamında sınırlı tutum sergilediğini göstermektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 5’te 2024 SBDÖP’nin 5.sınıf düzeyinde yer alan öğrenme çıktılarında toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 5: 5. Sınıf Düzeyinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğrenme Alanı	Öğrenme Çıktısı	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
Birlikte Yaşamak	SB.5.1.1. Dahil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rolleri arasındaki ilişkileri çözümleyebilme	Bireylerin toplumsal gruplardaki rollerinin toplumsal cinsiyet normları tarafından şekillendirildiğini fark etme Kadın ve erkek rollerine dair kalıp yargıları sorgulama
	SB.5.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme	Yardımlaşma ve dayanışma süreçlerinde cinsiyet temelli ayrımcılığın önlenmesi Bireylerin eşit şekilde sürece katılımının teşvik edilmesi
Yaşayan Demokrasimiz	SB.5.4.2. Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme	Kadın ve erkeklerin demokratik süreçlere eşit katılım hakkı olduğu bilincini geliştirme Temsil ve katılımı toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme

Tablo 5’te görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de 5.sınıf düzeyinde toplam 19 öğrenme çıktısına yer verilmiştir (MEB, 2024). 2024 SBDÖP 5.sınıf düzeyinde yer alan öğrenme çıktılarından üçü toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu öğrenme çıktılarından ikisi “Birlikte Yaşamak”, biri “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanına aittir. Bu öğrenme çıktılarından grup rolleri, toplumsal birlik, yardımlaşma, dayanışma, toplumsal düzen, etkin vatandaş yetiştirme üzerine hedefleri olduğu görülmektedir. “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktıları bireylerin toplumsal gruplardaki rollerinin toplumsal cinsiyet normları tarafından şekillendirildiğini fark etme toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkili bulunmuştur. “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktısı ise kadın ve erkek rollerine ilişkin kalıp yargıları sorgulama, yardımlaşma ve dayanışma süreçlerinde cinsiyet temelli ayrımcılığın önlenmesi, bireylerin eşit şekilde sürece katılımının teşvik edilmesi ve toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkilendirilmiştir.

Aşağıda yer alan Tablo 6’da 2024 SBDÖP’nin 6.sınıf düzeyinde yer alan öğrenme çıktılarına yer verilmiştir.

Tablo 6: 6. Sınıf Düzeyinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğrenme Alanı	Öğrenme Çıktısı	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
Birlikte Yaşamak	SB.6.1.1. Dahil olduğu grupların ve bu gruplardaki rollerinin zaman içerisinde değişebileceğine ilişkin çıkarım yapabilme	Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerinin tarihsel ve kültürel bağlamlarda değişken olabileceğini fark etmesi Cinsiyet kalıp yargılarını sorgulama ve esnek bakış açısı geliştirme
	SB.6.1.3. Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerini müzakere edebilme	Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin çözümüne yönelik fikir üretme

		Farklı bakış açılarını dikkate alarak eşitlikçi çözümler geliştirme
Yaşayan Demokrasimiz	SB.6.4.2.Toplumsal düzenin sürdürülmesinde temel hak ve sorumlulukların önemini yorumlayabilme	Kadın ve erkeklerin eşit hak ve sorumluluklara sahip olduğu bilincini kazandırma Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygun vatandaşlık davranışlarını değerlendirme

Tablo 6’da görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de 6.sınıf düzeyinde toplam 18 öğrenme çıktısına yer verilmiştir (MEB, 2024). Bu sınıf düzeyinde yer alan öğrenme çıktılarından üçü toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkilendirilmiştir. 6.sınıf düzeyinde sadece “Birlikte Yaşamak” ve “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanları içerisinde toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin öğrenme çıktılarına ulaşılmıştır. Bu öğrenme çıktılarından “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktıları öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerinin tarihsel ve kültürel bağlamlarda değişken olabileceğini fark etmesi, cinsiyet kalıp yargılarını sorgulama ve esnek bakış açısı geliştirme, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin çözümüne yönelik fikir üretme ve farklı bakış açılarını dikkate alarak eşitlikçi çözümler geliştirme toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkilendirilmiştir. “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanında yer alan öğrenme çıktısı ise kadın ve erkeklerin eşit hak ve sorumluluklara sahip olduğu bilincini kazandırma ve toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygun vatandaşlık davranışlarını değerlendirme toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkili bulunmuştur.

Aşağıda yer alan Tablo 7’de 2024 SBDÖP’nin 7.sınıf düzeyinde yer alan öğrenme çıktılarına yer verilmiştir.

Tablo 7: 7. Sınıf Düzeyinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğrenme Alanı	Öğrenme Çıktısı	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
	SB7.1.1. Dahil olduğu gruplarda ve sosyal hayatta etkili iletişimin önemini sorgulayabilme	Öğrencilerin, grup içi iletişimde cinsiyet temelli önyargıların farkına varması İletişimi eşitlikçi bir biçimde sürdürmenin önemini kavraması
Birlikte Yaşamak	SB.7.1.2.Özel gereksinimli bireyler için fırsat eşitliğini sürdürmeye yönelik fikir üretebilme	Toplumsal cinsiyet ile özel gereksinimli bireylerin eşit fırsat hakkı arasındaki ilişkiyi değerlendirme Tüm bireylerin eşit katılımını destekleyen çözümler geliştirme
Evimiz Dünya	SB.7.2.1. Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimi yorumlayabilme	Küreselleşmenin cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki etkilerini analiz edebilme Farklı kültürlerdeki eşitsizlik ve eşitlik uygulamalarını karşılaştırabilme

Tablo 7’de görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de 7.sınıf düzeyinde toplam 17 öğrenme çıktısına yer verilmiştir. (MEB, 2024). 7.sınıf düzeyinde yalnız “Birlikte Yaşamak” ve “Evimiz Dünya” öğrenme alanları içerisinde toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin öğrenme çıktılarına ulaşılmıştır. 7.sınıf düzeyi öğrenme çıktılarından diğer sınıf düzeylerinde olduğu gibi toplumsal cinsiyet kavramına özel açıklamalara yer verilmemiştir. “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı grup içi iletişimde cinsiyet temelli

önyargıların farkına varılması, özel gereksinimli bireylerin eşit fırsat hakkı ve eşit katılımını destekleyen çözümler toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir. “Evimiz Dünya” öğrenme alanı ise küreselleşmenin cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki etkilerini analiz etme ve farklı kültürlerdeki eşitsizlik ve eşitlik uygulamaları toplumsal cinsiyet boyutu ile ilişkilendirilmiştir. 2024 SBDÖP’de yer alan öğrenme çıktıları genel anlamda değerlendirildiğinde öğrenme çıktılarında hak, özgürlük ve sorumluluk gibi kavramlara yer verilmektedir. Fakat bu çıktılar toplumsal cinsiyet eşitliğine dönük doğrudan bir ifade içermemektedir. Bu durum, cinsiyet temelli farkındalık ve duyarlılığın ölçülmesini zorlaştırmakta ve bu yönde bir gelişimi görünmez kılmaktadır.

3.2.1.2. 2024 SBDÖP’nin Becerilerinde Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

2024 SBDÖP’de becerilere beş başlık altında yer verilmiştir. Bunlar; kavramsal beceriler, alan becerileri, sosyal-duygusal öğrenme becerileri, okuryazarlık becerileri ve beceriler arası ilişkilerdir. 2024 SBDÖP’de yer alan becerilerin tamamı incelenmiş ve programın toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkisine yönelik veriler elde edilmiştir. Toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkisi olan beceriler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: 2024 SBDÖP’nin Alan Becerilerinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Bulgular

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Alan Becerileri	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
4.sınıf	Ortak Mirasımız	Değişim ve Sürekliliği Algılama	Kadın ve erkek rollerinin eşit değerlendirilmesi
5. sınıf	Evimiz Dünya		Cinsiyetler arası eşitsizliklerin fark edilmesi
6. sınıf	Hayatımızdaki Ekonomi		Toplumsal dönüşümlere eleştirel bakış geliştirilmesi
7.sınıf	Ortak Mirasımız Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Sosyal Katılım	Kadın ve erkeklerin eşit hak ve sorumluluklarla topluma katılımı
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz		Cinsiyetler arası eşit katılımın teşvik edilmesi
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Yaşayan Demokrasimiz		Demokratik katılım fırsatlarının eşitliği vurgulanması
6.sınıf	Birlikte Yaşamak		
7.sınıf	Birlikte Yaşamak		

Tablo 8’de görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de toplam 10 alan becerisi yer almakta olup yapılan incelemeler sonucunda sadece 2 alan becerisinin toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkilendirilebildiği görülmüştür. 2024 SBDÖP’nin alan becerilerinde toplumsal cinsiyet boyutu 4. sınıftan 7. sınıfa kadar kademeli olarak işlenmektedir. Değişim ve sürekliliği algılama alan becerisinin 4.sınıf “Ortak Mirasımız”, 5.sınıf “Evimiz Dünya”, 6.sınıf “Hayatımızdaki Ekonomi” ve 7.sınıf “Ortak Mirasımız, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında verilmesi hedeflenmiştir.

Bu becerinin kadın ve erkek rollerinin eşit değerlendirilmesi, cinsiyetler arası eşitsizliklerin fark edilmesi ve toplumsal dönüşümlere eleştirel bakış geliştirilmesi toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Sosyal katılım alan becerisinin 4.sınıf “Birlikte Yaşamak”, 5.sınıf “Evimiz Dünya, Yaşayan Demokrasimiz”, 6.sınıf “Birlikte Yaşamak” ve 7.sınıf “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanlarında verilmesi amaçlanmıştır. Bu becerinin kadın ve erkeklerin eşit hak ve sorumluluklarla topluma katılımı, cinsiyetler arası eşit katılımın teşviki, demokratik katılım fırsatlarının eşitliği vurgulanması toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu durum, programın alan becerileri bütününde toplumsal cinsiyet duyarlılığının sınırlı kaldığını göstermektedir. Dolayısıyla, öğrencilerin alan becerileri aracılığıyla toplumsal cinsiyet duyarlılığı geliştirmesi için programın bu boyutunun güçlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 9: 2024 SBDÖP’nin Kavramsal Becerilerinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Bulgular

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Kavramsal Beceriler	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
4.sınıf	Birlikte Yaşamak	Çıkarım Yapma	Kadın ve erkek rollerine ilişkin çıkarımlar yapabilme
5.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		Demokratik katılımda eşit temsilin önemini kavrama
6.sınıf	Birlikte Yaşamak		Günlük yaşamda cinsiyet rollerini sorgulama
7.sınıf	Birlikte Yaşamak		Toplumsal ilişkilerde eşitlikçi bakış açısı geliştirme Küresel sorunlara toplumsal cinsiyet perspektifiyle yaklaşma
4.sınıf	Evimiz Dünya	Çözümleme	Toplumsal ilişkilerde eşitlik sorunlarını analiz etme
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz		Siyasi katılımda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini çözümleme
6.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi		Temsilde cinsiyet eşitsizliğini değerlendirme İş ve gelir dağılımında cinsiyet farklarını analiz etme
7.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		Cinsiyet eşitliği bağlamında demokratik değerleri tartışma Tarihsel süreçte kadın ve erkek rollerini değerlendirme
6.sınıf	Ortak Mirasımız	Sorgulama Becerisi	Geçmişte toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulama
7.sınıf	Ortak Mirasımız		Teknolojinin kadın ve erkek yaşamındaki etkilerini sorgulama
5.sınıf	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Tartışma	Tarihsel ve kültürel bağlamda toplumsal cinsiyet rollerini tartışma

Tablo 9’da görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de toplam 13 kavramsal beceri yer almaktadır (MEB, 2024). Çalışma kapsamında sadece 4 kavramsal becerinin toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkilendirilebildiği tespit edilmiştir. Tablo 9’da çıkarım yapma kavramsal becerisinin 4.sınıf “Birlikte Yaşamak”, 5.sınıf “Yaşayan Demokrasimiz”, 6.sınıf “Birlikte Yaşamak” ve 7.sınıf “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanlarında kadın ve erkek rollerine çıkarımlar yapma, demokratik katılımı eşit temsil, günlük yaşamda cinsiyet rollerini sorgulama, toplumsal ilişkilerde eşitlikçi bakış açısı geliştirme, küresel sorunlara toplumsal cinsiyet perspektifiyle yaklaşma toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilerek verilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Çözümleme kavramsal becerisinin 4.sınıf “Evimiz Dünya”, 5.sınıf “Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz”, 6.sınıf “Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi”, 7.sınıf “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanlarında toplumsal ilişkilerde eşitlik sorunlarını analiz etme, siyasi katılımı toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini çözümleme, temsilde cinsiyet eşitsizliğini değerlendirme, iş ve gelir dağılımında cinsiyet farklarını analiz etme, cinsiyet eşitliği bağlamında demokratik değerleri tartışma tarihsel süreçte kadın ve erkek rollerini değerlendirme toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilerek verilmesi hedeflenmektedir. Sorgulama becerisi 6.sınıf “Ortak Mirasımız” ve 7.sınıf “Ortak Mirasımız” öğrenme alanlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulama ile teknolojinin kadın ve erkek yaşamındaki etkilerini sorgulama toplumsal cinsiyet boyutları ile ilişkilendirilmiştir. Tartışma kavramsal becerisi ise 5.sınıf “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanında tarihsel ve kültürel bağlamda toplumsal cinsiyet rollerini tartışma toplumsal cinsiyet boyutu ile ilişkili olarak verilmektedir. Bu bulgular, öğrencilerin kavramsal beceriler aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını geliştirme potansiyelinin sınırlı olduğunu ve programın bu boyutunun güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 10’da 2024 SBDÖP’nin sosyal-duygusal öğrenme becerilerinde toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 10: 2024 SBDÖP’nin Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerilerinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Bulgular

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
4.sınıf	Birlikte Yaşamak	İletişim	Kadın ve erkek öğrenciler arasında eşit söz hakkı ve katılımın desteklenmesi
	Ortak Mirasımız		
	Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
5.sınıf	Birlikte Yaşamak		
	Evimiz Dünya		
	Ortak Mirasımız		
6.sınıf	Hayatımızdaki Ekonomi		Toplumsal cinsiyet kalıplarını yansıtmayan kapsayıcı dilin kullanılması
	Birlikte Yaşamak		
	Ortak Mirasımız		Farklı görüşlerin saygıyla dinlenmesi ve ifade edilmesi
	Yaşayan Demokrasimiz		
	Hayatımızdaki Ekonomi		
	Teknoloji ve Sosyal Bilimler		

7.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi	İş Birliği	Kız ve erkek öğrencilerin grup çalışmalarında eşit sorumluluk alması Ortak karar süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı yaklaşım Dayanışma ve paylaşım kültürünün toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeden geliştirilmesi
6.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Yaşayan Demokrasimiz		
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Kendini Tanıma	Öğrencilerin toplumsal rollerin farkına varması ve kendi kimliğini özgürce ifade etmesi Kız ve erkek öğrencilerin yeteneklerini toplumsal beklentilerden bağımsız keşfetmesi Bireysel farklılıkların toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde kabul edilmesi
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz		Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sosyal yaşam üzerindeki etkilerinin fark edilmesi
6.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız	Sosyal Farkındalık	Empati yoluyla kadın ve erkeklerin deneyimlerinin anlaşılması

Yaşayan Demokrasimiz		Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik duyarlılık geliştirilmesi	
7.sınıf	Birlikte Yaşamak	Uyum	Kadın ve erkek öğrencilerin birlikte çalışarak toplumsal yaşamda uyumlu ilişkiler geliştirmesi
	Evimiz Dünya		
	Ortak Mirasımız		
	Yaşayan Demokrasimiz		
6.sınıf	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Uyum	Farklı toplumsal cinsiyet rollerine karşı hoşgörü ve esneklik gösterilmesi
	Birlikte Yaşamak		
	Ortak Mirasımız		
7.sınıf	Hayatımızdaki Ekonomi	Uyum	Eşitlikçi değerler temelinde sosyal uyumun desteklenmesi
	Birlikte Yaşamak		

Tablo 10’da görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de toplam 9 sosyal-duygusal öğrenme becerisi bulunmaktadır (MEB, 2024). Bu beceriler incelendiğinde Tablo 10’da 5 becerinin toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkilendirildiği görülmektedir.

İletişim becerisi 4. sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanları, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Hayatımızdaki Ekonomi”, 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında kadın ve erkek öğrenciler arasında eşit söz hakkı ve katılım, toplumsal cinsiyet kalıplarını yansıtmayan kapsayıcı dilin kullanımı, farklı görüşlerin saygıyla dinlenmesi ve ifadesi toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

İş birliği becerisi 4. sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi”, 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanlarında kız ve erkek öğrencilerin grup çalışmalarında eşit sorumluluk alması, ortak karar süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı yaklaşım ve dayanışma ve paylaşım kültürünün toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeden geliştirilmesi toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Kendini tanıma becerisi 4.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında öğrencilerin toplumsal rollerin farkına varması, kız ve erkek öğrencilerin yeteneklerini toplumsal beklentilerden bağımsız keşfetmesi ve bireysel farklılıkların toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde kabul edilmesi toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Sosyal farkındalık becerisi 4.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz”, 6.sınıf düzeyinde “Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sosyal yaşam üzerindeki etkilerinin fark edilmesi, empati yoluyla kadın ve erkeklerin deneyimlerinin anlaşılması ile toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik duyarlılık geliştirilmesi toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Uyum becerisi 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız, Hayatımızdaki Ekonomi” ve 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanlarında öğrencilerin birlikte çalışarak toplumsal yaşamda uyumlu ilişkiler geliştirmesi, farklı toplumsal cinsiyet rollerine karşı hoşgörü ve esneklik gösterilmesi ve eşitlikçi değerler temelinde sosyal uyumun desteklenmesi toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 11: 2024 SBDÖP’de Yer Alan Okuryazarlık Becerilerinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Bulgular

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Okuryazarlık Becerileri	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		Toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili güvenilir bilgiye erişme Bilgiyi sorgulama ve eleştirel değerlendirme Farklı kaynaklardan doğru ve çeşitli bilgi toplama
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Bilgi Okuryazarlığı	
6.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		Görsellerde eşitlikçi veya ayrımcı mesajları analiz etme Toplumsal cinsiyetle ilgili sembollerin anlamını çözümleme Görsel materyallerdeki toplumsal cinsiyet temsillerini eleştirel değerlendirme
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Görsel Okuryazarlık	
	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya		

6.sınıf	Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya		
7.sınıf	Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
4.sınıf	Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz		Toplumsal cinsiyet rollerinin farklı kültürlerdeki yansımalarını anlama
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız	Kültür Okuryazarlığı	Kültürler arası etkileşimde eşitlikçi bakış açısı geliştirme
	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya		Kültürel farklılıkları cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirme
6.sınıf	Ortak Mirasımız		
4.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		Demokratik toplumlarda toplumsal cinsiyet eşitliğini temel hak olarak kavrama
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz	Vatandaşlık Okuryazarlığı	Yurttaşlık sorumlulukları çerçevesinde eşitlikçi uygulamaları destekleme
6.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		Cinsiyet eşitliğini demokrasi ve vatandaşlık değerleriyle ilişkilendirme
7.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		

Tablo 11’de görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de toplam dokuz okuryazarlık becerisi yer almaktadır (MEB, 2024). Tablo 11 incelendiğinde bu becerilerden 4’ünün toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Bilgi okuryazarlığı becerisi 4.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 5., 6.ve 7.sınıf düzeylerinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili güvenilir bilgiye erişme, bilgiyi sorgulama ve eleştirel değerlendirme ve farklı kaynaklardan doğru ve çeşitli bilgi toplama toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Görsel okuryazarlık becerisi 4., 5., 6.ve 7.sınıf düzeylerinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” tüm öğrenme alanlarında görsellerde eşitlikçi veya ayrımcı mesajları analiz etme, toplumsal cinsiyetle ilgili sembollerin anlamını çözümleme ile görsel materyallerdeki toplumsal cinsiyet temsillerini eleştirel değerlendirme toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Kültür okuryazarlığı 4.sınıf düzeyinde “Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız”, 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız” öğrenme alanlarında toplumsal cinsiyet rollerinin farklı kültürlerdeki yansımalarını anlama, kültürler arası etkileşimde eşitlikçi bakış açısı geliştirme ve kültürel farklılıkları cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirme toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Vatandaşlık okuryazarlığı 4., 6.ve 7.sınıf düzeylerinde “Yaşayan Demokrasimiz”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini temel hak olarak kavrama, eşitlikçi uygulamaları destekleme ile cinsiyet eşitliğini demokrasi ve vatandaşlık değerleriyle ilişkilendirme toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

3.2.2. 2024 SBDÖP’nin Eğilimlerinde Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

2024 SBDÖP’nin eğilimleri incelenerek toplumsal cinsiyet kavramı ile elde edilen bulgular Tablo 12’de gösterilmektedir.

Tablo 12: 2024 SBDÖP’nin Eğilimlerinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Eğilimler	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
5.sınıf	Evimiz Dünya Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Açık Fikirlilik	Farklı cinsiyet rolleri ve deneyimlerine saygıyı güçlendirme
6.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz		Kalıp yargıları sorgulamaya yöneltme
7.sınıf	Birlikte Yaşamak		Çeşitli rol modellerine açılım sağlama
4.sınıf	Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Eleştirel Bakma	Medya ve metinlerde cinsiyetçi temsilleri ortaya çıkarma Eşitsizlik üreten dili ve kuralları sorgulama Politikaların eşitlik etkisini değerlendirme
5.sınıf	Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz		
6.sınıf	Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
7.sınıf	Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
4.sınıf	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Empati	Farklı cinsiyet deneyimlerini anlamaya yardımcı olma Önyargı ve kalıp yargıları azaltma Kapsayıcı iletişimi güçlendirme
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız		
6.sınıf	Ortak Mirasımız		
7.sınıf	Ortak Mirasımız		
4.sınıf	Ortak Mirasımız		Kız ve erkek öğrencilerin eşit söz alma hakkını destekleme
5.sınıf	Birlikte Yaşamak		

6.sınıf	Birlikte Yaşamak Hayatımızdaki Ekonomi	Girişkenlik	Cinsiyetçi pratiklere itiraz cesareti verme Eşit fırsat talebini görünür kılma
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız		
4.sınıf	Ortak Mirasımız		
6.sınıf	Evimiz Dünya Hayatımızdaki Ekonomi	Kendine Güvenme	Güvenli ifade ve liderlik katılımını artırma Toplumsal baskılara karşı direnç oluşturma Eşit hak savunuculuğunu destekleme
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
4.sınıf	Birlikte Yaşamak		
5.sınıf	Hayatımızdaki Ekonomi	Kendine İnanma	“Yapamaz” kalıplarını kırar, öz yeterliği güçlendirme Eşit hedef ve rollere başvuru cesareti sağlama Stereotip tehdidinin etkisini azaltma
6.sınıf	Birlikte Yaşamak Hayatımızdaki Ekonomi		
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Özgün Düşünme	Klişe dışı çözüm ve rol önerileri üretme Meslek ve yaşam seçimlerinde cinsiyet kalıplarını kırma Eşitlikçi sınıf ve okul uygulamaları tasarlamaya yöneltme
6.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi		
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
4.sınıf	Evimiz Dünya Ortak Mirasımız Hayatımızdaki Ekonomi Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Sorumluluk	Görev ve paylaşımda eşitlik bilinci kazandırma Ayrımcılığa karşı müdahale tutumu oluşturma
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız Yaşayan Demokrasimiz		

	Hayatımızdaki Ekonomi	Hak temelli yurttaşlık farkındalığını artırma
6.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz	
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız	

Tablo 12’de görüldüğü üzere 2024 SBDÖP’de 21 eğilim bulunmaktadır (MEB, 2024). Bu eğilimlerden 8’i toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilmiştir.

Açık fikirlilik eğilimi 5.sınıf düzeyinde “Evimiz Dünya, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanlarında farklı cinsiyet rolleri ve deneyimlerine saygıyı güçlendirmesi, kalıp yargıları sorgulamaya yöneltmesi ve çeşitli rol modellerine açılım sağlaması toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Eleştirel bakma eğilimi 4.sınıf düzeyinde “Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal alanlarında medya ve metinlerde cinsiyetçi temsilleri ortaya çıkarma, eşitsizlik üreten dili ve kuralları sorgulama ile politikaların eşitlik etkisini değerlendirme toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Empati eğilimi 4.sınıf düzeyinde “Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız”, 6. ve 7.sınıf düzeyinde “Ortak Mirasımız” öğrenme alanlarında farklı cinsiyet deneyimlerini anlamaya yardımcı olma, önyargı ve kalıp yargıları azaltma ve kapsayıcı iletişimi güçlendirme toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Girişkenlik eğilimi 4.sınıf düzeyinde “Ortak Mirasımız”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak”, 6. ve 7. sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanlarında kız ve erkek öğrencilerin eşit söz alma hakkını desteklemesi, cinsiyetçi pratiklere itiraz cesareti vermesi ve eşit fırsat talebini görünür kılması toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Kendimi güvenme eğilimi 4.sınıf düzeyinde “Ortak Mirasımız”, 6.sınıf düzeyinde “Evimiz Dünya, Hayatımızdaki Ekonomi”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında güvenli ifade ve liderlik katılımını artırması, toplumsal baskılara karşı direnç oluşturmaya ve eşit hak savunuculuğunu desteklemesi toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Kendine inanma eğilimi 4.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak”, 5.sınıf düzeyinde “Hayatımızdaki Ekonomi”, 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Hayatımızdaki Ekonomi”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında öz yeterliği güçlendirme, eşit hedef ve rollere başvuru cesareti sağlama ve stereotip tehdidinin etkisini azaltma toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Özgün düşünme eğilimi 4.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında klişe dışı çözüm ve rol önerileri üretmesi, meslek ve yaşam seçimlerinde cinsiyet kalıplarını kırması ile eşitlikçi sınıf ve okul uygulamaları tasarlamaya yöneltmesi toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Sorumluluk eğilimi 4.sınıf düzeyinde “Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi”, 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Yaşayan

Demokrasimiz”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız” öğrenme alanlarında toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

3.2.3. 2024 SBDÖP’nin Değerlerinde Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

2024 SBDÖP’nin değerlerinde toplumsal cinsiyet kavramıyla ilgili olduğu tespit edilen değerler Tablo 13’te gösterilmektedir.

Tablo 13: 2024 SBDÖP’nin Değerlerinde Toplumsal Cinsiyet Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Değerler	Toplumsal Cinsiyet Boyutu
4.sınıf	Birlikte Yaşamak	Adalet	Fırsat ve haklarda eşitlik Cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı durma
5.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		
6.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		
7.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya	Duyarlılık	Cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık geliştirme Toplumsal sorunlara eşitlikçi yaklaşma
5.sınıf	Evimiz Dünya Yaşayan Demokrasimiz		
6.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz Teknoloji ve Sosyal Bilimler		
4.sınıf	Birlikte Yaşamak Yaşayan Demokrasimiz Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Saygı	Kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunu kabul etme Cinsiyet temelli önyargılardan uzak durma
6.sınıf	Ortak Mirasımız		
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız		
4.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz	Sevgi	Cinsiyet farkı gözetmeden insana değer verme Eşitlikçi ilişkiler kurma
5.sınıf	Birlikte Yaşamak Ortak Mirasımız		
7.sınıf	Birlikte Yaşamak Evimiz Dünya Ortak Mirasımız		
4.sınıf	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Mahremiyet	Bireylerin özel yaşamına saygı
5.sınıf	Teknoloji ve Sosyal Bilimler		

6.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz		Cinsiyet fark etmeksizin kişisel sınırları koruma
5.sınıf	Teknoloji ve Sosyal Bilimler		Kadın ve erkeğin eşit özgürlüklere sahip olması
6.sınıf	Yaşayan Demokrasimiz	Özgürlük	Cinsiyetin bireysel tercih ve hakları sınırlanmaması
7.sınıf	Evimiz Dünya Teknoloji ve Sosyal Bilimler		

Tablo 13'te görüldüğü üzere 2024 SBDÖP'de 20 değer yer almaktadır (MEB, 2024). Bu değerlerin 8'i toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

Adalet değeri 4.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak”, 5., 6.ve 7.sınıf sınıf düzeyinde “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanlarında fırsat ve haklarda eşitlik ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı durma toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Duyarlılık değeri 4.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya”, 5.sınıf düzeyinde “Evimiz Dünya, Yaşayan Demokrasimiz”, 6.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık geliştirme ile toplumsal sorunlara eşitlikçi yaklaşma toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Saygı değeri 4.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Yaşayan Demokrasimiz, Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 6.sınıf düzeyinde “Ortak Mirasımız”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız” öğrenme alanlarında cinsiyet farkı gözetmeden insana değer verme ve eşitlikçi ilişkiler kurma toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Sevgi değeri 4.sınıf düzeyinde “Yaşayan Demokrasimiz”, 5.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Ortak Mirasımız”, 7.sınıf düzeyinde “Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız” öğrenme alanlarında cinsiyet farkı gözetmeden insana değer verme ve eşitlikçi ilişkiler kurma toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Mahremiyet değeri 4.ve 5.sınıf düzeyinde “Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 6.sınıf düzeyinde “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanlarında bireylerin özel yaşamına saygı ile cinsiyet fark etmeksizin kişisel sınırları koruma toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Özgürlük değeri 5.sınıf düzeyinde “Teknoloji ve Sosyal Bilimler”, 6.sınıf düzeyinde “Yaşayan Demokrasimiz”, 7.sınıf düzeyinde “Evimiz Dünya, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanlarında kadın ve erkeğin eşit özgürlüklere sahip olması ile cinsiyetin bireysel tercih ve hakları sınırlanmaması toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir.

3.3. 2024 SBDÖP'nin Öğrenme Yaşantılarında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

2024 SBDÖP'de yer alan öğrenme yaşantılarının toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında doğrudan bir etkinlik veya açık bir örnek içermediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla programın öğrenme yaşantıları bölümü öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eleştirel düşünme, empati ve farkındalık geliştirmelerini desteklememektedir.

3.4. 2024 SBDÖP'nin Öğrenme Kanıtlarında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Bulgular

2024 SBDÖP'de yer alan öğrenme kanıtları ve değerlendirme araçları, öğrencilerin bilgi ve becerilerinin genel olarak ölçülmesine imkân sağlamakla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında

herhangi bir özel ölçüt veya kriter içermediği tespit edilmiştir. Programda bu başlık altında öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı, tutum ve davranışlarını sistematik olarak izlemeye veya değerlendirmeye yönelik bir yapı bulunmamaktadır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

2024 SBDÖP toplumsal cinsiyet bağlamında amaçlar düzeyinde bakıldığında program bireylerin toplumsal rollerini tanımasına, kadın ve erkek rollerinin eşit sunulmasına ve toplumsal rollerin cinsiyetler üstü ele alınmasına yönelik ifadeler içermektedir. Bununla birlikte, iletişim becerileri veya toplumsal sorunlara çözüm üretme gibi amaçlarda da toplumsal cinsiyet duyarlılığına vurgu yapılmaktadır. Ancak bu vurguların program genelinde dağınık ve sınırlı olduğu görülmektedir. Bu sonuç literatürde ders kitapları ve programlarda toplumsal cinsiyetin genellikle sınırlı bir biçimde ele alındığı bulgusu ile de paralellik taşımaktadır (Başaran, 2019; Bilgin, 2019; Dünder, 2021; Karaboğa, 2020; Sönmez & Dikmenli, 2021).

Programın öğrenme çıktıları incelendiğinde toplam 71 çıktının yalnızca az bir kısmının toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilebildiği belirlenmiştir. Özellikle “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı bu kavram açısından öne çıkarken “Evimiz Dünya”, “Ortak Mirasımız” ve “Hayatımızdaki Ekonomi” gibi öğrenme alanlarının çıktılarında toplumsal cinsiyet boyutuna yer verilmemesi dikkat çekmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet kavramının disiplinlerarası bütüncül bir anlayışla ele alınmadığını, belirli alanlarla sınırlandırıldığını ortaya koymaktadır. Literatürde bu konuda 2005 ile 2018 yılında yapılan çalışmalarda toplumsal cinsiyet kavramının genelde belirli bir veya birkaç ünite/temanın içinde işlendiği, programın geneline yaygınlaştırılmadığı görülmektedir (Kafa, 2021). Bu durum 2024 SBDÖP’de elde edilen sonucu desteklemektedir. Sönmez ve Dikmenli (2025) çalışmasında güncel programa göre hazırlanan ders kitaplarında cinsiyet söylemlerinin kullanılış şekli ve toplumsal cinsiyet rollerinin sunulmasının genel anlamda duyarlılıkla hazırlandığı tespit edilmiştir. Ancak Kemer kaya ve Meydan (2024) çalışmasında sosyal bilgiler 5.sınıf ders kitabında toplumsal cinsiyet rollerinin eşit dağılım göstermediğini tespit etmişlerdir. Çalışmada toplumsal cinsiyet rollerinin ataerkil toplum yapısına göre tasarlandığı ifade edilmiştir. Kandilli’nin (2020) çalışmasında sosyal bilgiler ders kitabındaki görsel ve metinlerin cinsiyet eşitsizliği gösterdiği görülmüştür. Bu çalışmaların sonuçları 2024 SBDÖP’de elde edilen sonuçla paralellik göstermekle birlikte programdan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bulgu elde edilememiştir.

Programda yer alan beceriler ve eğilimler kapsamında ise görsel, kültür ve vatandaşlık okuryazarlığı gibi alanlarda toplumsal cinsiyet boyutuna değinildiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı görsellerdeki ayrımcı temsilleri çözümleme, farklı kültürlerdeki cinsiyet rollerini değerlendirme ve eşitliği demokrasi bağlamında anlamlandırma gibi toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte bu becerilerin ve eğilimlerin de tüm sınıf düzeylerinde tutarlı bir şekilde dağıtılmadığı ve daha çok belirli öğrenme alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Değerler boyutunda ise adalet, duyarlılık, saygı ve sevgi gibi kavramlar toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmıştır. Bu değerlerin eşitlikçi biçimde işlenmesi programın güçlü yanlarından biri olarak değerlendirilebilir. Ancak değerlerin de çoğunlukla “Yaşayan Demokrasimiz” ve “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanlarında yoğunlaştığı, diğer alanlarda yeterince yer almadığı saptanmıştır. Literatürde de toplumsal cinsiyet çalışmalarının daha çok demokrasi ve insan hakları çerçevesinde işlendiği görülmektedir (Kaptan İzmir & Turgut, 2019; Seçgin & Kurnaz, 2015). Bu durum bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.

2024 SBDÖP toplumsal cinsiyet eşitliği açısından genel olarak değerlendirildiğinde açık bir olumsuzluk içermemekle birlikte bu kavramın programın tüm boyutlarına bütünleştirilmesi konusunda eksiklikler taşımaktadır. Öğrenme çıktıları, beceriler, değerler ve eğilimlerde toplumsal cinsiyetin daha tutarlı ve sistematik bir biçimde yer alması öğrencilerde eşitlikçi bir bilinç geliştirilmesi açısından önemli görülmektedir. 2024 SBDÖP toplumsal cinsiyet bağlamında önceki bazı araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Kavramın yüzeysel olarak ele alınması, belirli alanlarla

sınırlı kalması ve bütüncül bir anlayışla işlenmemesi (Başaran, 2019; Kafa, 2021; Koca, 2021) bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Bununla birlikte programın amaçlar, değerler ve beceriler boyutunda toplumsal cinsiyet eşitliğine yer vermesi geçmişte daha çok ders kitabı temelli çalışmalardan farklı olarak politika düzeyinde bir farkındalığa işaret etmektedir (Yıldırım & Çalışkan, 2024). Ancak bu farkındalık literatürde vurgulanan uygulama eksikliklerini giderecek düzeyde bütünleştirici değildir (Çengelci, 2013; Yılmaz, 2022). Dolayısıyla hem programın revizyonu hem de ders kitapları ve sınıf içi uygulamalarla desteklenmesi gerekliliği ortak bir sonuç olarak öne çıkmaktadır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Güncel program kapsamında hazırlanan sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyet bağlamında toplumsal roller incelenebilir.
- Farklı derslerin öğretim programları da toplumsal cinsiyet bağlamında incelenebilir.
- Güncel SBDÖP toplumsal cinsiyet bağlamında öğretmen görüşlerine göre ele alınabilir. Böylece uygulayıcıların programa ilişkin toplumsal cinsiyet bağlamında görüşleri elde edilebilir.

Etik ile İlgili Hususlar

Bu çalışma anket, görüşme, gözlem, deney vb. nitel ya da nicel yaklaşımla yürütülmediği için etik kurul izni gerektirmemektedir. Çalışma kapsamında 2024 SBDÖP, doküman incelemesi tekniği kullanılarak elde edilip analiz edildiği için etik kurul iznine gerek duyulmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Akay Şahin, M. (2024). Sosyal bilgiler alanında toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları üzerine yapılan tezlerin değerlendirilmesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Özel Sayısı), 131-163. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.1582426>
- Aşçı, F. (2020). *Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyet kalıp yargıları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bartın, C. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bartın-Savran, C. & Çetin, T. (2024). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet eşitliği algıları. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni yaklaşımlar Dergisi*, 8(1), 1-20. <https://doi.org/10.37217/tebd.1503176>
- Başaran, M. (2019). *Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Bilgin, S. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyet* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2024). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, S. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Connell, R. (2009). Toplumsal cinsiyet ve erkeklik (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Creswell, J. W. (2017). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Washington DC: Sage Publications.
- Çakar, K. N. (2024). *Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet farkındalığı geliştirme bir eylem araştırması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Çakır, M. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aile algısında toplumsal cinsiyet olgusunun incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ordu Üniversitesi.
- Çalık, Ö. (2023). *Sosyal bilgiler öğretiminde kadın bilim insanlarının sunumu: Toplumsal cinsiyet perspektifinden bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Çeçen, M. A. (2015). Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. Duygu, U. ve Ahmet, B. (Ed.), *Akademik hayatının 25. yılında Türkçe eğitimi alanının ilk profesörü Murat Özbay'a armağan içinde* (ss.211-228). Ankara: Pegem Yayınları.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 219- 236.
- Doğan Yaylak, D. (2023). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalıklarının gelişimi: Bir durum çalışması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ordu Üniversitesi.
- Dündar, S. (2021). *Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyet* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Erbey, H. K. (2022). *Sosyal bilgiler dersi bağlamında ilkokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Erbuyurucu, Z. C. (2022). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyetin temsili: İstanbul Sözleşmesi öncesi ve sonrası* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.
- Friedrich Naumann Vakfı. (2019). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Kavramlar ve Uygulamalar.

- Geriş, M. (2022). *Sosyal bilgiler derslerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği konularına yönelik farkındalık geliştirme: Kadına yönelik şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı örnekleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi.
- Kaptan İzmir, E. & Turgut, T. (2019). Sosyal bilgiler ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği. B. Ünal İbret ve S. Kaymakcı (Ed.), *Sosyal bilgiler ve toplum içinde* (ss.209-236). Ankara: Pegem Yayınları.
- Journell, W. (2017). Gender and feminist scholarship in social studies research. In M. M. Manfra & C. M. Blick (Eds.), *The Wiley handbook of social studies research* in (pp. 273-295). India: Wiley.
- Kandilli, E. (2020). *Beşinci sınıf matematik ders kitabındaki ve sosyal bilgiler ders kitabındaki toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet rollerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Kafa, E. (2021). 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarının toplumsal cinsiyet bağlamında karşılaştırmalı analizi. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, 83-106.
- Karaboğa, M. T. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarında cinsiyet rolleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(10), 4847-4881. <https://doi.org/10.26466/opus.686709>
- Karaçalı Taze, H. (2018). *Toplumsal cinsiyet perspektifinden bir sosyal bilgiler ünitesi tasarımı ve öğretimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kaşıkcı, D. N. (2024). *Ortaöğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan fotoğrafların toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kemerkaya, G. & Meydan, A. (2024). Sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında yer alan görsellerin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(Özel Sayı), 333-346.
- Kurdaş, E. M. & Tuncer, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algıları (İnönü Üniversitesi örneği). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 282-321. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.667828>
- Lavenda, R. H. & Schultz, E. A. (2018). *Kültürel antropoloji, temel kavramlar*. Çev. Dilek İşler, Onur Hayırlı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Washington DC:Sage Publications
- Millî Eğitim Bakanlığı (2024). *SBDÖP (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6. ve 7. sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- OECD. (2022). *Gender equality in education: Breaking down barriers*. OECD Publishing. OECD. (2022). *Gender equality in education: Breaking down barriers*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/en/topics/gender-in-education.html>
- Önsan, Ö. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet algıları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Özdemir Yılmaz, E. (2019). *Sosyal bilgiler dersi ile bütünleştirilmiş toplumsal cinsiyet temelli etkinliklerin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimine yönelik tutumlara etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Öztürk Kökpınar, M. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğini kavrayış ve öğretim faaliyetlerine yansıtması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Seçgin, F. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Seçgin, F. & Kurnaz, Ş. (2015). Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 24-38.
- Sevgi, M. (2024). *Sosyal bilgiler dersinde dijital öykü kullanımının ortaokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algı düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Sönmez, K. (2020). *İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.

- Sönmez, K. & Dikmenli, Y. (2025). İlkokul sosyal bilgiler ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(1), 434-458. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.732000>
- Subaşı, Y. (2023). Türkiye ve İran 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 1303-1317. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1351855>
- Süer, N. B. (2024). *4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında toplumsal cinsiyet (1968-2021) / Gender in 4th grade social studies textbooks (1968-2021)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Temellioglu, Ş. H. & Küçükturan, A. G. (2022). Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 679-698. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.956711>
- UNESCO. (2021). Gender Equality in Education: A Framework for Action. UNESCO.
- Uygun, K. & Önsan, Ö. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 99-114.
- Vargel Pehlivan, P. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: Bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), 497-521.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2020). Eğitim araştırmalarında toplumsal cinsiyet eşitliği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 20(1), 13-29.
- Yıldırım, Y. & Çalışkan, A. (2024). 2024 SBDÖP'nin 2005, 2015 ve 2018 programlarıyla karşılaştırmalı analizi. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 8(1), 108-142. <https://doi.org/10.46452/baksoder.1485390>
- Yılmaz, A. (2022). *Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki toplumsal cinsiyet ile ilgili araştırmalar üzerine bir meta-sentez çalışması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.